

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 3 (1982)

Το δέκατο έκτο διεθνές βυζαντινολογικό συνέδριο

Π. Μ. Κ.

doi: [10.12681/deltiokms.289](https://doi.org/10.12681/deltiokms.289)

Copyright © 2015, Π. Μ. Κ.

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κ. Π. Μ. (1982). Το δέκατο έκτο διεθνές βυζαντινολογικό συνέδριο. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 3, 249–251. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.289>

XPONIKA

ΤΟ ΔΕΚΑΤΟ ΕΚΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἐκπροσωπήθηκε ἐπίσημα ἀπὸ τὸ διευθυντὴ του στὸ δέκατο ἕκτο διεθνὲς Βυζαντινολογικὸ Συνέδριο πού συνήλθε στὴ Βιέννη ἀπὸ 4 ἕως 9 Ὀκτωβρίου 1981. Ἦταν ἡ πρώτη φορὰ πού τὸ Κ.Μ.Σ. συμμετεῖχε ὡς ἐπιστημονικὸς ὀργανισμὸς σὲ διεθνὲς συνέδριο, ἀπὸ τὸ 1951 ὅποτε ἡ ἰδρύτρια τοῦ Κέντρου Μέλπω Μερλιὲ κατέθεσε στὸ εἰκοστὸ δεύτερο συνέδριο τῶν Ἀνατολιστῶν στὴν Κωνσταντινούπολη ἔκθεση γιὰ τὶς ἔρευνες καὶ δραστηριότητες τοῦ Κ.Μ.Σ.* Ἡ συμμετοχὴ τοῦ Κ.Μ.Σ. στὸ Βυζαντινολογικὸ Συνέδριο τῆς Βιέννης ἀποσκοποῦσε στὴν ἐνεργότερη παρουσία τοῦ ἰδρύματος στὴ διεθνή ἐπιστημονικὴ κίνηση γύρω ἀπὸ τὸ ἀντικείμενο τῶν ἐρευνῶν του καὶ στὴν ἀμεσότερη ἐνημέρωση σχετικὰ μὲ τὶς σύγχρονες τάσεις καὶ προσανατολισμοὺς τῆς ἔρευνας στὸν σπουδαῖο αὐτὸ χῶρο τῶν ἱστοριοφιλολογικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν ἐπιστημῶν στὸν ὁποῖο ἀνήκει ὀργανικὰ καὶ ἡ μελέτη τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἡ μελέτη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἶναι οὐσιαστικὰ ταυτόσημη μὲ τὶς βυζαντινὲς σπουδές· δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ διαχωρισμὸς μεταξὺ τῶν δύο πεδίων τῆς ἔρευνας ἀφοῦ οἱ μικρασιατικὲς σπουδὲς ἀποτελοῦν ὑπάλληλο κλάδο τῆς εὐρύτερης μελέτης τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, οἱ ἱστορικὲς τύχες τῆς ὁποίας ὑπῆρξαν ἀναπόσπαστα συνδεδεμένες μὲ τὴ Μικρὰ Ἀσία. Ἡ ὀργανικὴ ἐνότητα βυζαντινῶν καὶ μικρασιατικῶν σπουδῶν ἔκανε τὴ συμμετοχὴ τοῦ Κ.Μ.Σ. στὸ δέκατο ἕκτο Βυζαντινολογικὸ Συνέδριο ἐπιβεβλημένη ἀλλὰ καὶ ἐξαιρετικὰ χρήσιμη. Ἀπὸ τὴν παρακολούθηση τῶν ἐργασιῶν καὶ τὴ μελέτη τῶν κειμένων τοῦ συνεδρίου προκύπτει μία σειρά ἀπὸ διαπιστώσεις πού μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ἰδιαιτέρα πολύτιμες σὲ σχέση πρὸς τὶς ἔρευνες τοῦ Κ.Μ.Σ.

Σ' ἕνα πρῶτο γενικό ἐπίπεδο μποροῦν νὰ ἐντοπιστοῦν οἱ διαπιστώσεις ἐκείνες πού πηγάζουν ἀπὸ τὶς μεγάλες θεματικὲς εἰσηγήσεις τοῦ συνεδρίου καὶ ὀριοθετοῦν τὴ σύγχρονη κατάσταση τῆς ἔρευνας στὶς βυζαντινὲς σπουδές. Πρῶτο ἀξιοσημείωτο στοιχεῖο εἶναι μιὰ ἀδιαμφισβήτητη τάση ἀκριβέστερου μεθολογικοῦ αὐτοπροσδιορισμοῦ πού συμβαδίζει μὲ τὴ θεματικὴ διεύρυνση τόσο

* Βλ. Melpo Merlier, *Présentation du Centre d'Études d'Asie Mineure. Recherches d'Ethnographie*, Athènes 1951.

τοῦ πεδίου ὅσο καὶ τῆς θεματικῆς τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν. Ἰδιαιτέρη ἔμφαση προσδίδεται στὶς τεχνικὲς τῆς ἐργασίας ὥστε τὰ *instrumenta studiorum* νὰ καταστοῦν ἀκριβέστερα καὶ ἀποτελεσματικότερα. Ἀξιοπαρατήρητος εἶναι ὁ ἐμπλουτισμὸς τοῦ μεθοδολογικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν μὲ τὶς νεώτερες μεθόδους καὶ τεχνικὲς: πλάι στὴν παπυρολογία καὶ τὴ μέθοδο κριτικῆς τῶν κειμένων ἐμφανίζονται οἱ ποσοτικὲς μέθοδοι καὶ οἱ ἀναλυτικὲς κωδικοποιήσεις. Ἡ ἀναζήτηση τοῦ ἀκριβέστερου μεθοδολογικοῦ αὐτοπροσδιορισμοῦ φαίνεται χαρακτηριστικὰ καὶ στὴν ἰδιαιτέρη σημασία ποὺ ἀποδίδεται στὸ σχεδιασμὸ προγραμμάτων ἔρευνας ποὺ κάλυπταν σημαντικὸ τμῆμα τῶν ἀνακοινώσεων τοῦ συνεδρίου.

Ἡ δευτέρα γενικὴ διαπίστωση προκύπτει ἀπὸ τὸν ἐμφανῆ ἐπαναπροσανατολισμὸ τῆς ἔρευνας πρὸς τὴν κοινωνικὴ ἱστορία. Ἡ μελέτη τῶν θεσμῶν, τῶν κοινωνικῶν καὶ οικονομικῶν δομῶν καὶ τῆς ἐξέλιξής τους, ἡ μετατόπιση τοῦ ἐνδιαφέροντος πρὸς τὴν καθημερινὴ ζωὴ καὶ τὸν ὕλικὸ πολιτισμὸ, ἡ ἀνασυγκρότηση τῶν κοινωνικῶν βάσεων τῆς ἱστορίας τοῦ πνευματικοῦ βίου ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐξέταση τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς λειτουργίας τοῦ βιβλίου, ἔχουν ἤδη καταλάβει τὸ προσκῆνιο τῆς ἔρευνας. Τέλος ἡ μελέτη τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων τοῦ βυζαντινοῦ κόσμου στοὺς τομεῖς τῆς φιλοσοφίας, τῆς θεολογίας καὶ τῆς τέχνης ἐπισκιαίνει τὴν ἐνασχόληση μὲ τὶς πολιτικὲς ἐξωτερικὲς σχέσεις τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ διαπίστωση τῶν γενικότερων αὐτῶν κατευθύνσεων στὶς βυζαντινὲς σπουδὲς ὀφείλει νὰ προβληματίσει καὶ τὴ νεοελληνικὴ ἔρευνα στὸν καθορισμὸ τῶν προτεραιοτήτων της καὶ στὴν ἐπιλογὴ τῶν μεθόδων της.

Σ' ἓνα εἰδικότερο ἐπίπεδο ἐντάσσονται ὅσες διαπιστώσεις ἀναφέρονται ἀμεσότερα στὶς μικρασιατικὲς σπουδὲς καὶ παρουσιάζουν συνάψεις πρὸς προγράμματα ἔρευνας ποὺ ἔχουν ἀπασχολήσει τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν. Πρῶτο πρέπει νὰ ὑπογραμμιστεῖ τὸ ἀδιάπτωτο καὶ πολὺπλευρο ἐνδιαφέρον ποὺ ἐξακολουθοῦν νὰ προκαλοῦν τὰ χριστιανικὰ μνημεῖα τῆς Καππαδοκίας. Ὁ ἀρχιτεκτονικὸς καὶ ζωγραφικὸς πλοῦτος τους παραμένει πηγὴ ἐναυσμάτων γιὰ νέες προσεγγίσεις καὶ διερευνήσεις ἀπὸ ἀρχαιολόγους καὶ ἱστορικοὺς τῆς τέχνης. Ἀξίζει νὰ ἐπισημανθεῖ ἐπίσης καὶ ἡ προοδευτικὰ ἀποτελεσματικότερη χρησιμοποίησις τῆς ἀρχαιολογικῆς ἔρευνας γιὰ τὴν ἀσφαλέστερη καὶ λιγότερο εἰκοτολογικὴ προσπέλαση πρὸς ἱστορικὰ καὶ ἔθνογραφικὰ προβλήματα. Ἐνδιαφέρον ἐξακολουθεῖ νὰ προκαλεῖ καὶ ἡ φιλολογικὴ προσφορὰ τῶν Μικρασιατῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας ὅπως καὶ τὸ ἔργο μεταγενέστερων πνευματικῶν φυσιογνωμιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας σὰν τὸ Βασσαρίωνα.

Τὰ Βυζαντινὰ κράτη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, Νίκαια καὶ Τραπεζοῦντα καὶ οἱ σχέσεις τους, χῶροι καὶ ἐστίαις ἀξιόλογων ἐκδηλώσεων τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ σὲ διαφορετικὲς ἐποχάς, σὰν τὶς Σάρδεις καὶ τὴν Πέργαμο, οἱ ἐπιδράσεις καὶ σχέσεις τῆς χριστιανικῆς Δύσης ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἰσλάμ στὴν κοινωνία καὶ

τόν πολιτισμό τῆς ὑστερο-βυζαντινῆς Μικρᾶς Ἀσίας, οἱ μονές ὡς θεσμοὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς σὲ ἀντιπαραβολὴ πρὸς τίς ἀντιστοιχίες λειτουργίες τους σὲ ἄλλους χώρους τῆς νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, συνιστοῦν ὀρισμένα ἀπὸ τὰ θέματα τῶν ὁποίων ἡ γνώση προάγεται ἀπὸ τίς ἀνακοινώσεις τοῦ συνεδρίου.

Ἐνα σημαντικὸ στοιχεῖο ποῦ πρέπει νὰ συγκρατηθεῖ γιὰ τὴν περαιτέρω προαγωγή τῶν μικρασιατικῶν σπουδῶν εἶναι ἡ ἔνταξή τῶν ὀθωμανικῶν πηγῶν στὸ corpus τῶν πηγῶν τῆς ἱστορίας τῆς βυζαντινῆς Μικρασίας. Μὲ βάση τίς ὀθωμανικὲς πηγές μπορεῖ νὰ τεκμηριωθεῖ ἀποτελεσματικότερα ἡ συνέχεια μεταξὺ τῆς ὑστεροβυζαντινῆς καὶ τῆς ὀθωμανικῆς κοινωνίας ποῦ τὴ διαδέχθηκε στὴ χερσόνησο ἀπὸ τὸν 14ο ὡς τὸν 16ο αἰώνα. Ἡ συνέχεια αὐτὴ ποῦ φαίνεται καὶ ἀπὸ τίς μαρτυρίες τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τεκμηριώνεται ἰδίως ἀπὸ τὴν τύχη τῶν κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν καὶ διοικητικῶν θεσμῶν ὅπως καταγράφεται σὲ βυζαντινὲς πηγές καὶ ὀθωμανικὰ κτηματολόγια, ἰδίως στὸν Πόντο.

Ἡ ἔνταξή στὴ θεματικὴ τοῦ συνεδρίου ἐνὸς αὐτόνομου τμήματος μὲ ἀντικείμενο τὸ μεταβυζαντινὸ ἑλληνισμὸ ἔκανε δυνατὴ τὴν συμμετοχὴ πολλῶν μελετητῶν τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ πνευματικῆς παράδοσης τῆς Τουρκοκρατίας. Σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο παρουσιάστηκε ἡ συγκεκριμένη συμβολὴ τοῦ Κ.Μ.Σ. στὸ συνέδριο μὲ τὴν ἀνακοίνωση ἀπὸ τὸ διευθυντὴ ἀνέκδοτου κειμένου ἀπὸ κώδικα τῆς Μονῆς Παντελεήμονος τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ποῦ ἀναφέρεται στὶς ἰδεολογικὲς ζυμώσεις καὶ διενέξεις στὴν προεπαναστατικὴ Σμύρνη καὶ τεκμηριώνει τὴν κορύφωση τοῦ νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ στὴ μικρασιατικὴ μητρόπολη.

Π.Μ.Κ.

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΥΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἦταν ἀνάμεσα στοὺς ἀκαδημαϊκοὺς ὀργανισμοὺς ποῦ ἐκπροσωπήθηκαν ἐπίσημα στὸ δεῦτερο διεθνὲς Κυπρολογικὸ Συνέδριο ποῦ συνῆλθε στὴ Λευκωσία ἀπὸ 20 ἕως 25 Ἀπριλίου 1982. Ἄν καὶ τὸ πρῶτο διεθνὲς Κυπρολογικὸ Συνέδριο συνῆλθε στὸ 1969 ἡ σύγκληση τοῦ δευτέρου ποῦ εἶχε προγραμματιστεῖ γιὰ τὸ 1974, καθυστέρησε ἀρκετὰ χρόνια λόγω τῆς τουρκικῆς ἐισβολῆς στὴν Κύπρο καὶ τῶν τραγικῶν συνεπειῶν τῆς. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἡ τελικὴ πραγματοποίησή τοῦ δευτέρου Κυπρολογικοῦ Συνεδρίου ἀποτελέσει σημαντικὸ ἐπιστημονικὸ γεγονός καὶ γιὰ τὴν Κύπρο ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ἑλληνικὸ ἐπιστημονικὸ κόσμο γενικότερα. Μὲ βάση τὰ δεδομένα αὐτὰ κρίθηκε ὅτι τὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπου-